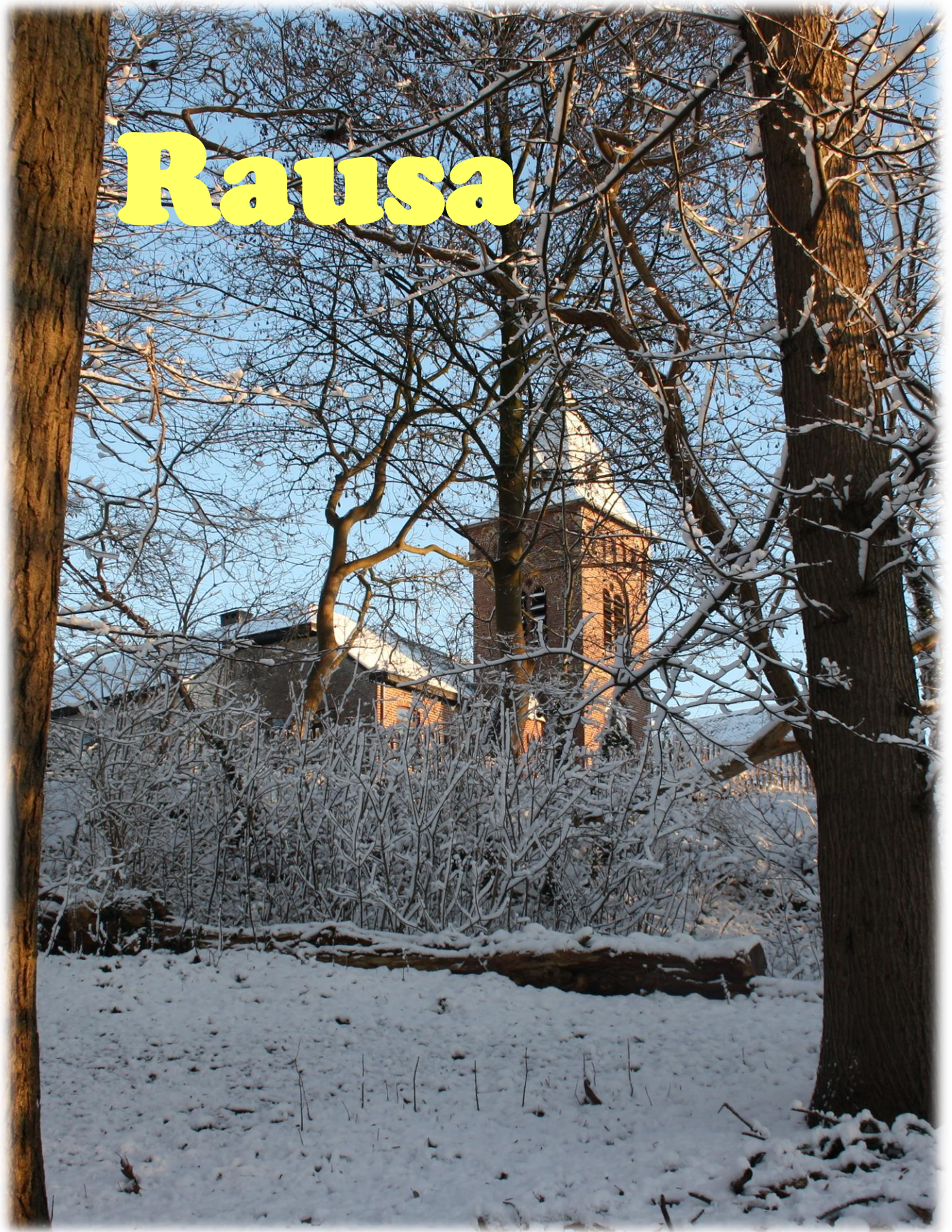

Rausa

**Erfgoedtijdschrift voor Borchtlombeek, O.L.V.-Lombeek, Pamel en Strijtem
Verschijnt 8 maal per jaar. Vierde jaargang nr. 1, Roosdaal, februari 2016**

Rausa

Erfgoedtijdschrift voor
Borchtlombeek, O.L.V.-
Lombeek, Pamel en Strij-
tem

Secretariaat en verant-
woordelijke uitgever:
Erfgoed Rausa, Varing 40,
1760 Pamel
www.rausa.be

Werkten mee aan dit
nummer: Bart Caulier,
Marc Muylaert, Frans Pee-
termans, Luc Van Cauwe-
laert, Karen Van Schuer-
beeck, Herman Van Herre-
weghen, Hubert De Bolle

Eindredactie:
Kristien Hemeryckx en
Walter Evenepoel

Iedere auteur is verant-
woordelijk voor haar/zijn
bijdragen.

Je kan je gratis abonneren
op de digitale versie van
Rausa door een eenvou-
dig bericht te sturen naar
rausa@skynet.be. Het tijd-
schrift is ook in gedrukte
versie beschikbaar, maar
dan kost een jaarabonne-
ment € 20- vóór 15 janu-
ari te storten op
BE 97 8601 1557 2549

©
Zonder voorafgaande toestem-
ming van Erfgoed Rausa mag
niets uit deze uitgave worden
verveelvoudigd en/of openbaar
worden gemaakt door middel
van druk, fotokopie of op welke
andere wijze dan ook.

om te beginnen...

Rausa verschijnt in februari, maart, april, juni, augus-
tus, september, november en december in digitale ver-
sie en op aanvraag in gedrukte versie. De digitale num-
mers zijn gratis. Wie een gedrukte versie wil, kan zich
in december abonneren (€ 20) voor de volgende jaar-
gang. **In de loop van het jaar worden geen nieuwe
gedrukte abonnementen genoteerd.**

Wie zelf artikels wil schrijven of beeldmateriaal wil be-
zorgen is hartelijk welkom. De bijdragen graag inleve-
ren een maand voor de datum van verschijnen.

Redactieadres:

Erfgoed Rausa, Varing 40, 1760 Pamel,
rausa@skynet.be, 054 32 33 64

Inhoud van dit nummer:

Blz. 2	om te beginnen
Blz. 3	tussen twee punten
Blz. 4	Rausa in actie
Blz. 6	hondenslayers, suissen en champetters
Blz. 9	brieven uit de cel
Blz. 13	klap van hier
Blz. 15	gluren bij de burens
Blz. 19	ook dit nog
Blz. 20	het beeld van de maand

Op de voorpagina: de kapel van Ledeberg in de
sneeuw (WE)

Tussen twee punten

"Gerechtigheid is zoiets als de langste afstand tussen twee punten".

Dat schreef Georges Guilbert in een onbewaakt ogenblik. De voorbije decennia is Dame Justitia inderdaad alles behalve onbesproken gebleken. In feite is de mensheid al haar hele geschiedenis lang moeizaam op zoek naar 'het Ware' en 'het Goede'.

"Misschien moeten we dat eens onderzoeken" dachten we bij de redactie van Rausa en prompt gingen we op zoek naar de strategieën waarop men gedurende de voorbije paar eeuwen in onze dorpen pogingen deed om het Recht te laten zegevieren. Met frisse moed begonnen we te spitten in het nabije verleden. Wat we hier van de vergetelheid konden redden, exposeren we in dit en volgend nummer. Wat dieper in de tijdslagen verscholen zit, zal meer tijd en (vooral) deskundig onderzoek vergen. Bij Erfgoed Rausa hoopt men vurig dat onze medeburgers nog wat meer aandacht gaan besteden aan hun eigen geschiedenis, dat zij akten, foto's, prenten en verhalen zorgzaam bewaren, of beter nog, doorgeven aan mensen die ze als puzzelstukken kunnen toevoegen aan het grote historische tafereel dat we met alle erfgoedwerkers uit de streek geduldig proberen vorm te geven.

Wij mochten ons de laatste maanden verheugen in de actieve medewerking van enkele jonge historici, maar we zijn er zeker van dat leerkrachten of studenten 'Geschiedenis' ons nog veel diensten zouden kunnen bewijzen. Minstens even belangrijk echter, vinden wij de inbreng van de 'gewone' dorpsgenoten!

Dat zijn de dochters en zonen die het ouderlijk huis leegmaken en de interessante documenten en foto's **niet** naar het containerpark voeren, de jong-gepensioneerden die eindelijk de tijd vinden om hun stamboom op te maken, de tachtigplussers die ons een seintje geven om bij hen eens een babbel te komen doen over hun levenservaringen, de jongelui die in ons archief komen neuzen en met hun digitale wondermiddelen waardevolle gegevens kunnen opslaan.

Wanneer we even achterom kijken, staan we zelf wel al te kijken van wat we op vier jaar tijd al hebben kunnen behoeden tegen 'de tand des tijds'. Anderzijds worden we soms onrustig wanneer we merken dat er ons nog dagelijks onvervangbare dingen op het nippertje door de vingers glippen.

Niet aarzelen dus, wanneer je een spaarpotje tijd aan erfgoed wil spenderen.

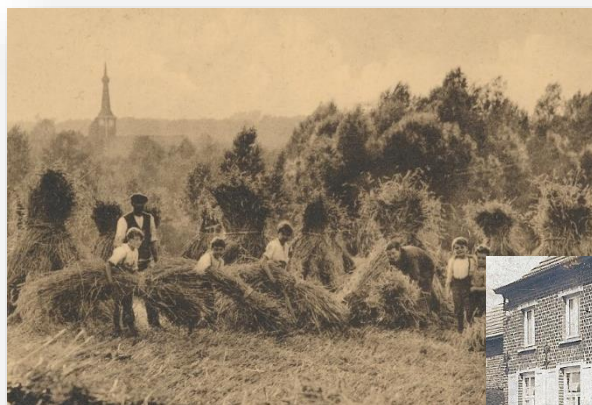
Wij zullen in de toekomst overigens systematisch beroep doen op alle dorpsgenoten om mee te werken aan 'de eeuwigdurende Roosdaalse kalender'. Het erfgoed van morgen wordt immers vandaag geschreven. Verder in dit blad verneem je hoe je ons kan helpen. Daarnaast uiteraard onze klassieke rubrieken (aankondiging van onze activiteiten, het dialectencursiefje, de foto van de maand...) en ook een nieuwigheid: 'gluren bij de burens'. Zo beginnen we het jaar dat we op het einde feestelijk zullen afronden met een lustrumviering!

WE

Donderdag 4 februari 2016, 20u: Boekpresentatie

**Gezinsreconstructie Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek en Strijtem
(1700-1914) van Rita Van Isveldt**

Gastspreker: **Jan De Leeuw**
Muzikale omlijsting: **Peter Kestens, orgel**
in de kerk van Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek

Na de voorstel-
ling receptie in
de Lombeekkring

Gratis toegang

Reserveren op
054 32 33 64 of
rausa@skynet.be

Erfgoed Rausa en Davidsfonds Roosdaal
laten ook dit jaar de
Nacht van de Geschiedenis
niet onopgemerkt voorbij gaan!

Omdat je op 22 maart niet meer weet waar
eerst te gaan, hebben wij onze Nacht een
etmaal opgeschoven. Wij pakken dan uit
met een schitterende theaterproductie van
Gents rasverteller en topmuzikant

Wim Claeys

Humor, pakkende scènes en een onwaar-
schijnlijke ontkenning, in een sterke regie
van Mich Walschaerts.

Vorig jaar was de schouwburg van het
Koetshuis heel snel uitverkocht. Verzeker je
dus meteen van een zitje voor

Woensdag 23 maart 2016

Reservatie: 054 89 49 02.

Kaarten: € 10-.

IJZER

NIEUWE
ONEMANSHOW

GC Het Koetshuis Strijtem

*Beklijvend,
ontroerend,
grappig én
spannend.*

IJZER vertelt het onwaarschijnlijke
verhaal van Wim's grootvader
Fons die met zijn 2 broers soldaat
was aan het IJzerfront.

Regie: Mich Walschaerts
(Kommil Foo)

**WIM
CLAEYS**

Info op
WWW.WIMCLAEYS.BE

Iedereen is welkom op onze **opendeurdagen** in de erfgoedkelder van 9 tot 12 uur op 6 februari, 2 april en 7 mei.

Ook op **5 maart en 6 juni**, maar dan is

Willy De Smedt
opnieuw te gast voor een
tweede en derde sessie over
familiëgeschiedenis.

Een aanrader!!!

**Zaterdag 23 april, van 9 tot 12u:
Filmprojectie**

Rituelen op de pellicule

Doorlopende
projectie
van filmop-
namen over
Roosdaalse
rituelen

In de erf-
goedkelder van
GC Het Koets-
huis.

**Gratis toe-
gang!**

Wij werken opnieuw aan het **gemeentelijk archief** op 2 februari, 5 april, 3 mei en 7 juni.

Wie ons een handje wil helpen is (zeer) welkom! Na bijna drie jaar werken heeft onze ploeg de eerste grove selectie bijna achter de rug. Talrijke overbodige drukwerken werden verwijderd, de andere stukken werden in klasseermappen ondergebracht en gequoteerd naar belangrijkheid. Wij schatten dat we in de tweede helft van het jaar kunnen beginnen het verfijnen van het archief en de interessante documenten kunnen rangschikken volgens een ordening die digitaal zal kunnen worden geraadpleegd.

Donderdag 28 april 2016, 20u

Professor Stefaan Top

**Rituelen van de wieg tot het
graf of de strooiweide**

Het Koetshuis,
polyvalente zaal.

Er zijn slechts 80
zitjes, wees er
snel bij!!!

**Gratis
toegang,**
reservatie
verplicht
054 32 33 64,
rausa@sky-
net.be

**Een meesterlijke causerie
door geboren verteller**

**Eeuwigdurende Roosdaalse
kalender**

De geschiedenis van morgen wordt vandaag geschreven! Daarom is het belangrijk dat wij vandaag registreren wat morgen moet onthouden worden. Wij doen bij deze een oproep aan iedereen om ons een lijstje door te sturen van de feiten en gebeurtenissen die zich in Roosdaal hebben afgespeeld in 2015 (wat is bijgebleven, een brand, overlijden van belangrijke personen, een ploeg die kampioen wordt, een gebouw dat gerestaureerd wordt enz.). Het is de bedoeling dat we op deze manier de geschiedenis van onze gemeente kunnen samenstellen van de vroegste geschiedenis tot vandaag.

Stuur ook jouw lijstje door naar

rausa@skynet.be.

Rausa jrg. 4, nr. 1 Blz. 5

Van hondenslayers, zwissen en champetters (deel 1)

Dat het spreken van recht vaak meer met vallen dan met opstaan gepaard gaat, zal wel eigen zijn aan het menselijk onvermogen om wars van vooroordelen en eigenbelang, een objectieve afweging te maken van feiten, aanleiding en gevolg. Nochtans heeft de mensheid ontelbare lieden voortgebracht die met 'rechtspreken' hun dagelijks brood hebben verdiend. Hoe verder we teruggaan in de tijd, hoe moeilijker het is voor ons om te achterhalen hoe goed of hoe twijfelachtig hun oordeel wel was.

Komen we dichterbij vandaag, dan beschikken we over meer vergelijkingspunten om de justitiële praktijken naar waarde te schatten of in vraag te stellen.

Verspreid over het onmetelijke oeuvre van Gerard Van Herreweghen vinden we regelmatig sporen van rechtspraak en duiken namen op van baljuws en officieren die in opdracht van de plaatselijke heer of hogere instanties doortrapte schurken of radeloze kruimeldieven bij de lurven vatten. Een mooi voorbeeld hiervan is zijn pittige studie over 'Zeven Herberggruzies in Pamel' (DF-extranr. 1977), waar we de wetsdienaars leren kennen die hier op het einde van de achttiende eeuw de gemoederen tot bedaren moesten brengen. Ook op de website van Hubert De Bolle (Roosdaal van A tot Z) vinden we boeiende verwijzingen naar figuren en instellingen die te maken hebben met de plaatselijke rechtspraak. De scriptie van Hanne Van Asbroeck gaf verhelderend commentaar over het interbellum en natuurlijk is er het DF-Klokje als onuitputtelijke bron van informatie. Vooral de bijdrage van Herman Van Herreweghen uit de lente van 2007 was een grote hulp.

Uit al deze bevindingen, aangevuld met getuigenissen van de laatste veldwachters of hun nazaten, distilleerden wij een kroniek waarin nog vele bladzijden oningevuld bleven.

Wij koesteren de hoop dat betrokken familieleden, kennissen of professionele vorsers ons weldra met bijkomende details zullen overspoelen. Beschouw dit artikel dus als een opstap naar het ultieme verhaal van het Recht in Roosdaal...

Hondenslayers

Er zijn in de loop van de jaren nogal wat soorten 'ordehandhavers' geweest. Neem nu de hondenslayers. Denk hierbij niet aan malafide beenhouwers die de hond van de buurman tussen de worsten draaiden, neen, het gaat hier wel degelijk om een officieel aangestelde functionaris die vanaf de vijftiende eeuw gelast was met het bewaken van de kerken tijdens de erediensten. De viervoeters waren niet echt welkom in het huis van God, zeker niet omdat zij tijdens de erediensten de Gregoriaanse gezangen ondersteunden met hun geblaf. Omdat zij niet de minste aanleg hadden voor harmonie werden zij dus manu militari uit het heiligdom verwijderd. Bij Hubert De Bolle lezen we: "In 1650 kreeg Cornillis Obberts volgens de kerkrekening 2 sisters rogge voor de honden 'uut de kercke te slaene'.

Of die 'ambtenaar' ook lawaaiige (on)gelovigen naar buiten mocht jagen is niet helemaal zeker, maar wat wel vaststaat is dat eind 18de eeuw in heel wat grote kerken een 'kerkbaljuw' werd aangesteld om orde en tucht in de kerk te bewaren. De landelijke gebedshuizen zouden volgen.

Swisse, Zwisj, Suisse...

In de volksmond werd deze merkwaardige verschijning een 'swisse' (in het Pamel's 'ne Zwisj') genoemd. Allicht kreeg hij deze naam opgespeld omwille van zijn opvallende kostumering die nogal wat gelijkenissen vertoonde met de pauselijke Zwitserse garde. Daarbij kwam nog de bandelier over de borst, de 'steek' (als kind noemden wij dat een Napoleonhoed) op het hoofd en een vervaarlijke hellebaard in de hand. Naast het verwijderen van onfatsoenlijke kerkgangers moest de man ook voor wat animo zorgen tijdens de eredienst: hij begeleidde de priester plechtig uit en naar de sacristie en tijdens de consecratie salueerde hij als een driesterrengeneraal. Rijk werden de mannen er niet van. Als ze al een vergoeding kregen, zouden ze zich daar geen koebeest mee moeten aanschaffen. Maar het was een hele eer wanneer je bij plechtigheden en processies in vol ornaat op de eerste rij kon neerkijken op de gewone stervelingen. Vaak ging de functie over van vader op zoon.

Hubert De Bolle vertelt over de kerkbaljuw van Strijtem:

"In 1875 werd Jan-Baptist Van Vaerenbergh uit Eizeringen aangesteld als kerkbaljuw. Op 2 april werd zijn opdracht schriftelijk vastgelegd: er voor zorgen dat er in de kerk niet gepraat wordt, dat de gelovigen niet achteraan blijven rechtstaan, dat de stoelen niet verplaatst worden en dat niemand de trap naar het doksaal opklimt als hij er niet hoort. Jan-Baptist overleed op 9 oktober 1916 en werd opgevolgd door Alexander Van de Perre uit Strijtem. Na diens overlijden op 23 maart 1935 werd Jan Van den Spiegel uit Borchtlombeek de derde suisse en hij bleef het tot aan zijn dood op 27 september 1953. Na hem werd geen suisse meer aangesteld.

Bij Gerard Van Herreweghen komen we een en ander te weten over twee Pamel'se 'zwisej': Judocus De Smedt en Josepus Desiderius Cautaerts.

Jodocus De Smedt (1840-1913) woonde met zijn vrouw Seraphina Stichelmans in de Piezelstraat, dichtbij de oude kerk dus. In die bouwvallige tempel schreed hij dus elke zondag statig door het hoogkoor en vermaande al te ballorige kwajongens.

In het gemeentelijk archief las Herman Van Herreweghen wel dat hij kon rekenen! Zijn opvolger, Désiré Cautaerts, zou meteen de laatste Pamel'se suisse worden. Cautaerts leefde van 1888 tot 1962. Hij trouwde in Pamel met Clémentine Bornauw die hem vier kinderen schonk. Één van zijn zonen, Hypoliet, werd bakker en vestigde zich in de Pamel'se dorpskom, naast de herberg 'Het Vlaams Huis'. Tot vóór een paar jaar zei iedereen nog: "de beste sandwiches komen van bij de Zwisj"! Waar vroeger het lekkerste banket stond hangen nu de affiches van een immobiliënkantoor. Het kan verkeren.

Vader Desiderius moet al jong in functie zijn geweest, want er staat te lezen dat hij bij de plechtige inwijding van de nieuwe kerk fier de stoet aanvoerde, met in zijn kielzog... Kardinaal Mercier. Gaandeweg moet het vuur er toch wat zijn uit gegaan want in het verslag van de Kerkfabriek van 4 oktober 1937 lezen we dat de suisse in het begin van het jaar was afgetreden, aangevuld met de bedenking dat hij toch wel vaak afwezig bleef in de goddelijke diensten. Ik heb nooit gemerkt dat er zich bij gebrek aan een kerkbaljuw buitensporige onregelmatigheden hebben voorgedaan in de Pamel'se kerk. Ik heb met mijn eigen ogen wél nog een levend exemplaar aan het werk gezien in de kerk van Okegem. Het moet zijn dat ze dat daar toch meer nodig hadden.

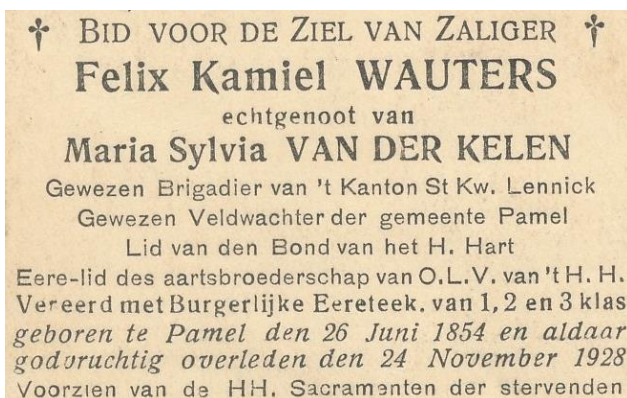
De champetters

In 1926 schreef Stijn Streuvels: "Voor een getrouwd mensch moet het toch uit zijn met vrijers en lieven? En met zulk een champetter gelijk de mijne was er geen nood dat men uit de schreef lopen zou!"

Wij gaan het hier natuurlijk niet over dat soort champetters hebben! Wij halen enkele voorvaders uit de vergetelheid die generaties lang de 'pragmatische arm van de wet' zijn geweest. Meestal goedmoedige mannen waren het, met grote verantwoordelijkheidszin, met grote mensenkennis en in sommige gevallen toch ook af en toe iemand met een droge lever. Toch was de champetter iemand met aanzien, vaak een grote hulp voor ongeletterden of behoeftige mensen die ergens op een uithoek van het dorp woonden.

Herman Van Herreweghen zette in 2007 voor het DF-Klokje de Pamelse champetters op een rij. Wij vatten de vrucht van zijn urenlang zoeken in het gemeentearchief samen in enkele alinea's.

Zo vernemen we dat in 1872 Benedictus Van Droogenbroeck 'garde champêtre' zoveel werk blijkt te hebben dat er tijdens de zomermaanden zelfs een hulpveldwachter (Jean Borloo) wordt aangeworven. Wij vermoeden dat het deze wetsdienaar moet geweest zijn waar de Dikke van Pamel het eens mee aan de stok heeft gehad. De beroemde dorpsgenoot was op dat ogenblik immers 24 jaar en nog in staat om allerlei fratsen uit te halen. Het zou ons niet verbazen mocht deze Benedictus die uitzondering op de regel geweest zijn die zich bij de controleren van de herbergen wel liet omkopen met een paar druppels 'oude klare' want in 1873 krijgt de man zijn C4. Een jaar later wordt garde champêtre adjoint Jean Borloo aangesteld tot garde champêtre auxiliaire. Uw dienaar is niet bepaald een kei in de taal van Molière, maar volgens mij is tussen die twee titels niet echt een verschil. Misschien wisten ze het op het gemeentehuis zelf niet zo goed en waren ze beter toen ook al overgeschakeld naar het Nederlands. Hoe dan ook, een echte volwaardige champetter wordt pas aangesteld in 1885. Het wordt een kleurrijke figuur, Felix Wauters, een landbouwer van 31 die zijn werk zo goed doet dat er geen hulpveldwachters meer nodig zijn. Naast het handhaven van de openbare orde en het vrijwaren van de eigendommen van de inwoners heeft Felix Wauters nog genoeg energie om zijn echtgenote 14 (!) kinderen te 'schenken'.

De zonen en dochters uit dit kroostrijk gezin zullen allemaal het epitheton 'van de champetter' meekrijgen, een toenaam die een paar generaties zou stand houden. Je moet geen rekenwonder zijn om te schatten dat het om een aanzienlijk aantal gaat.

Felix Wauters is 60 jaar als de Eerste Wereldoorlog uitbreekt. Hij heeft het in die periode bijzonder druk want het aantal diefstallen en plunderingen van veldvruchten stijgt begrijpelijkerwijze. In 1922 is de brave man nog altijd op post, maar de gemeenteraad vindt het toch nodig dat Felix hulp krijgt en er wordt een bijkomende betrekking voor veldwachter open gesteld. Voorwaarde is wel dat men oud-strijder is. Van de zeven kandidaten die aan deze voorwaarde voldoen haalt Domien De Coen het met ruime voorsprong. Hij krijgt zijn benoeming in de lente van 1922.

In het volgende nummer van Rausa vertellen we het verhaal van deze bekende champetter, we leren zijn opvolgers kennen, maar ook zijn collega's uit Strijtem en de Lombeken. We brengen ook verslag uit van de teloorgang van het 'champetterschap' en mijmeren met enkele overlevenden over de evolutie van ordehandhaving. Wie weet, krijgen we intussen al aanvullingen bij dit verhaal...

Vorige zomer hadden we in een zonovergoten tuin in Mortsel, tussen ontelbare soorten kleurrijke dalia's, een bijzonder fijn gesprek met Hendrik (zeg maar 'Rik') Borginon jr. Rik heeft voor Rausa reeds tientallen bladzijden aangename literatuur geschreven over de lotgevallen van zijn voorouders op de Ledebergse Dries. In één van de volgende edities brengen we uitgebreid verslag uit over deze ontmoeting. Als voorsmaakje brengen we de samenvatting van een boekje dat Rik me bij het afscheid meegaf. Bart Caulier bewerkte het tot een beknopt artikel, lezers die het schrijfwerk helemaal willen doornemen, kunnen terecht bij de redactie.

Kort na Wereldoorlog II, veroordeeld tot twintig jaar cel, wordt Hendrik Borginon (° Pamel 1890, † Brussel 1985) op donderdag 4 augustus 1949 op 58-jarige leeftijd vrijgelaten uit de gevangenis van Sint-Gillis. Om de vijftigste verjaardag van dit markante feit te herdenken, brengt zoon Rik Borginon in 'Eigen Schoon & De Brabander' (jaargang 2000) in het artikel 'De Folklore van het gevangenisleven na de bevrijding' een reeks passages uit het gevangenisdagboek van zijn vader en uit brieven aan het thuisfront.

De advocaat/politicus Hendrik Borginon zal na het opheffen van zijn parlementaire onschendbaarheid in november 1944 uiteindelijk ruim vier jaar in de cel verblijven, eerst een paar maanden in de gevangenis van Vorst en daarna - onderbroken door een korte voorlopige vrijlating in de eerste helft van 1945 - vier jaar in de gevangenis van Sint-Gillis.

Borginon's schrijfsels zijn bij momenten ironisch, dan weer ontroerend of humoristisch. In dit artikel zijn ze beknopt samengevat. En beginnen doen we nu eens bij het einde: de vrijlating.

De lang verhoopde vrijlating

Pas sinds de avond ervoor was Borginon ervan op de hoogte gebracht dat zijn vrijlating slechts een kwestie van uren zou zijn. Geen tijd of mogelijkheid meer om dit aan familie en vrienden te laten weten uiteraard. Dit verklaart meteen ook waarom de eerste uren na de vrijlating vrij chaotisch lijken te verlopen. Borginon verwoordt het als volgt: *"het zou met ons niet gebeurd zijn, wanneer mijn terugkeer niet met een paar verrassingen was gepaard gegaan"*.

Gepakt en gezakt met een deel van zijn hebben en houden, stapt Hendrik Borginon de gevangenis buiten en houdt er een taxi aan om hem naar huis te brengen. Tot zijn verbazing vindt hij echter niemand thuis in de Brusselse Archimedesstraat op nummer 60, op een steenworp afstand van het Jubelpark.

Een misverstand blijkt aan de basis hiervan te liggen. In de weken vóór zijn vrijlating denkt Borginon na over een waardige manier van thuiskomen. Beladen als een muilezel met zijn gevangenis-boedel valt voor hem niet onder de noemer 'waardig'. Tijdens de bezoeken geeft hij daarom terloops te kennen om - als die heuglijke dag van vrijlating er zou komen - misschien wel eerst naar de Bosstraat te gaan om er zijn boedel achter te laten bij Agnes. Op die manier kon hij 'zonder tuig' en met de nodige waardigheid thuiskomen. Of zoals hij het zelf verwoordt: *"On a le souci de sa dignité, ou on ne l'a pas."*

Zijn vrouw en kinderen hadden deze gedachtecronkels voor waar aangenomen en zaten, van zodra ze hoorden van de vrijlating, enkele kilometers van huis met ongeduld op echtgenoot en vader te wachten.

Omdat het middaguur al geslagen had, stevende Borginon echter 'met volle zeilen naar huis', zonder zich nog veel zorgen te maken om die waardige terugkomst, verwachtend zijn gezin aan de dis te vinden.

Het was duidelijk niet het enige misverstand die dag. Vriend Jaak had ondertussen ook het nieuws van de vrijlating vernomen, en had zelf ook een taxi naar de gevangenis gestuurd om Borginon op te pikken. Die kwam echter tien minuten te laat aan de gevangenis, de vogel was net gaan vliegen in een andere taxi.

Gelukkig schoot de buurvrouw Borginon te hulp, en na wat heen en weer bellen, reden de taxi en Jaak voor in de Archimedesstraat om hem naar zijn gezin te brengen. Als hij al gehoopt had op een rustige thuiskomst, dan werd die hoop snel de grond in geslagen. Familie, vrienden en burens, allen wilden ze hem uitbundig verwelkomen: "Pas waren we gezeten, of de voordeurbel rinkelde".

Borginon geniet en beschrijft dit achteraf met de nodige humor:

"Het was bijna 1 uur voor de laatste gasten verdwenen waren en wij naar de kooi mochten. En eerlijk gezegd, ik heb die eerste nacht niet al te best geslapen: het bed was te mals, de wollen matras te warm, deken idem! Ge ziet dat men ook van te veel gemak last kan hebben.

Gelijk voor het gouden kalf werden offergaven aangebracht: fruit, een koppel braadkies, ... Maar degene die de rol van 't kalf vervulde, nam het alles met waardigheid en dankbaarheid op, zodat ze hem niet kunnen zeggen: aures habent et non audiunt (ze hebben oren en luisteren niet)."

Het gevangenisleven

Niet alleen zijn vrijlating beschrijft Borginon op deze wijze. Ook in de periode van zijn gevangenschap houdt hij dezelfde luchtige toon aan in zijn brieven en dagboek. Waren de omstandigheden niet zo dramatisch, je zou een parallel kunnen trekken met vakantiegangers die het thuisfront op de hoogte brengen van hun wedervaren op de vakantiebestemming. Elke recht-gaarde Vlaming spreekt immers vooral over drie zaken: (het ontbreken van) de kwaliteit van het eten én van het logement, het weer en de (weinig) bezigheden waarmee zich ledig te houden.

Deze vier thema's komen ook uitgebreid aan bod in de geschriften.

Eten

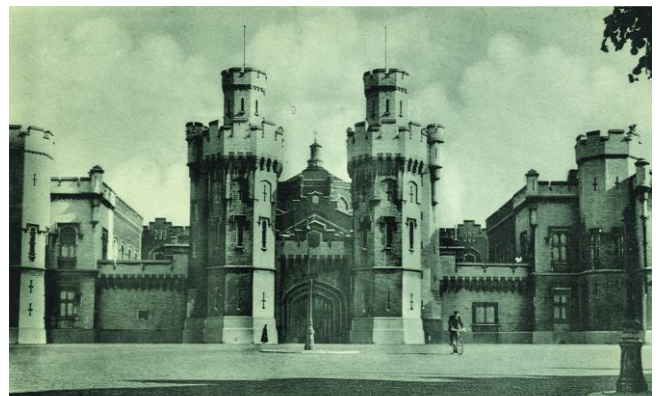
Van een gevangeniskeuken kan uiteraard niet verwacht worden dat er culinaire meesterstukjes op tafel komen. Toch klaagt Borginon gedurende zijn verblijf in Vorst niet. In één van zijn eerste brieven stelt hij het thuisfront gerust: "Eten is niet kwaad, en maak u daarin geen zorgen."

In de volgende brieven en de dagboeken houdt hij inderdaad regelmatig bij wat de pot schaft. Boterham met (iets te zoute) eierkoek of confituur als ontbijt, ratatouille met kotelet als avondmaal, tot zelfs het recept van een heuse kerstmaaltijd bestaande uit "... wat mostaard, peper en zout in een lepel, azijn uit mijn pot ajuintjes en alles flink onder geroerd. Daarop het vlees met nog een schel varkenskop."

Toch dient hij zuinig te zijn op luxegoederen als boter en honing. O ramp dan ook als die goddelijke nectar per ongeluk op de vloer belandt: "Mijn schraal ontbijt klaar gesteld. Doch met een verkeerde beweging mijn honingpot de grond op gekletst, waar hij in duizend stukken uiteenspatte. Heb aan de scherven gelikt, met lepel honing geschept tot de stof mij uit de neus dreigde te druppen. Helaas, te veel kleine brokjes glas overal in de massa, zodat ik, hoezeer ook met tegenzin, alles maar heb opgeschept en in mijn emmer geklonken."

In Sint-Gilles duurt de aanpassingsperiode aan de gevangenskost wat langer. Brood en koffie zijn goed, maar "de soep 's middags en de avondhutsepot hadden zelfs in de nabijheid van het zout niet gestaan".

Al snel krijgt hij zelf zout te pakken, en kan hij de kwaliteit van de maaltijd zelf opkrikken.

De gevangenis van Sint-Gillis, helft vorige eeuw

Boter, confituur, een behoorlijke snee saucisson, aardappelen, het verschijnt allemaal op het bord. Meer zelfs, Borginon schrijft: *"Ik meen ook in de patatten sporen corned beef te hebben bespeurd. Geen vrees echter dat wij ons aan te dikke brokken zouden verslikken"*.

Wat later is de kok al wat guller met corned beef én kruiden, want we lezen *"... een niet zo geraffineerd, dan toch smakelijk en overvloedig maal (schotel met aardappelen en corned beef in een soort azijnsop, niet slecht gekruid en flink warm opgediend)"*.

Toch vormen de aanvullingen op het gevangenisrantsoen die hij van bezoekers ontvangt, een welgekomen afwisseling. Borginon kreeg veel bezoek van advocaten, die hun 'dossiers' mee brachten. Van deze dossiers kon handig gebruik gemaakt worden om ook mondvoorraad mee binnen te smokkelen. Ballekes, varkensvlees, karamellen, brood, kaas uit Wingene, ... al dat lekkers paste in de dossiers.

Ultieme redmiddel om aan extra vlees en fruit te raken, is het veinzen van een ziekte; in het geval van Borginon een maagzweer. De dokter trapt er in, en Borginon mag van thuis middels de officieel toegelaten pakketten extra hesp, worsten en fruit ontvangen.

Logement

Een luxehotel is de gevangenis uiteraard niet. De cellen zijn karig bemeubeld, de omgeving is onbekend, nu eens staat de verwarming gloeiend heet, dan weer valt ze dagenlang uit. Het is dan ook aanpassen, die eerste dagen in de gevangenis in Vorst.

"Vannacht slecht geslapen. Niet omdat het bed te hard is; gevuld met zo'n goedje lijk onze matrassen op de vlucht, en dat is minder gelijk en effen dan stro. Van wol zullen we maar niet spreken. Maar het gedruis hier tot laat in de nacht moet men eerst gewennen. Dat komt wel. Denk aan onze eerste nacht in de Archimedesstraat, wanneer we dachten dat de rommelende treinen ons nooit rust zouden laten."

In Sint-Gillis betreft Borginon met twee celgenoten een cel die vijf gevangenen kan herbergen. Met de vijf strozakken die ze aldus ter beschikking hebben, bouwen ze 's morgens een woonkamer op: *"In de techniek van het zetel opbouwen hebben wij het tamelijk ver gebracht: twee strozakken worden op elkaar gelegd en bedekt met een eerste deken, dubbel opgeplooid."*

Cel in Sint-Gillis

Daarop, open gespreid, een tweede deken, en de derde matras, waar dit deken dan overgeplooid wordt, wordt dan rechtgezet en tegen de muur aangeduwd. Canapé Chesterfield, zeer praktisch!. Een fauteuil wordt op ongeveer dezelfde wijze opgebouwd met de twee overige strozakken. De hele dag zitten wij tamelijk comfortabel."

Weer

Het weer lijkt een minder relevant thema voor een gevangene die sowieso weinig buitenlucht te happen krijgt. Niets is echter minder waar. Om bijvoorbeeld te kunnen lezen en schrijven, is helder, zonnig weer aangewezen; zo niet, maakt de duistere cel deze bezigheden zeer moeilijk. Het kantelvenster in de cel in Vorst bevat bovendien mat glas, wat de lichtinval nog wat extra belemmert. Een zongerichte cel is dan ook mooi meegenomen: *"Het weer is helder en mijn zuidoostelijk georiënteerde cel kreeg zon tot half achternoen."*

Bezigheden

De cel proper houden is een erezaak én een noodzaak: *"Na 't ontbijt kamerkuis. Water met formol, soms met kreosoot. Dat laat ook toe de emmergeuren te neutraliseren, wat van belang is."*

Voldoende bewegen is geen evidentie. In een cel van vijf meter lang, zeven stappen van de ene naar de andere muur, telt Borginon zijn gangen tot hij 200 keer over en weer stapte, en opnieuw een kilometer aan de teller mag toevoegen.

"Het paradoxale is dat ik hier meer 'stap' dan in 't gewoon leven, dagelijks vier à vijf kilometer."

De ochtendwandeling biedt wat meer bewegingsruimte, maar geeft ook redenen om extra waakzaam te zijn. Een grappige ervaring opgedaan, schrijft Borginon, maar echt grappig kun je het toch niet noemen. Medegevangenen misdragen zich tijdens de wandeling, zodat ze sneller naar binnen gestuurd worden waar ze dan vrij kunnen snuisteren in de spullen van celgenoten en in ander cellen om er eten, rookgerief, ... te stelen.

Studie, lectuur en schrijven (al ontbreekt het hem wel aan goede potloden) staan bij de hooggeschoolde Borginon uiteraard ook vaak op het programma. *"Heb uit de bib een paar Engelse boeken gehaald en kan nu den tijd - zonder uurwerk - beter benuttigen."* Hoe luchtig neergepend ook, het gevangenisleven staat in schril contrast met het leven erbuiten. De voorlopige vrijlating uit de gevangenis van Vorst was dan ook de start van een gelukkige episode.

Voorlopige vrijlating

Op 23 januari 1945, na twee maanden gevangenis te Vorst, werd Borginon voorlopig vrijgelaten, mits een aantal voorwaarden te respecteren. Eén daarvan was een verblijfplaats op minstens 50 km van de hoofdstad te kiezen. Als compromis kwam dan uit de bus dat hij zijn officiële intrek kon nemen in Okegem, bij een familielid. De geboortegrond lonkte echter, en zonder toestemming van de autoriteiten huurde hij een huisje in Ledeberg, waar vrouwlief regelmatig op bezoek kwam om er samen gelukkige momenten te beleven. Zijn vrouw, Constance Lindemans, zal in één van haar latere brieven naar aanleiding van een bezoek aan Pamel met heimwee op die periode terugkijken: *"Waart ge nu maar hier, 't is buiten zo prachtig, fruit in overvloed. Wat zouden we samen wandelen, onbekommerd. Dat deden we hier immers toch of was dat maar schijn? In elk geval, als ik hier bij u was, waren altijd kommer en last rap vergeten en we leefden zo gelukkig!"*

Dat geluk was van korte duur, want in juli 1945 werd Borginon opnieuw opgepakt na *"weer een beetje gisting in de pers"*. Blijkbaar was hij gezien in een Brussels café.

De Ledebergse Dries, links het baantje met het 'vluchthuis' van Hendrik Borginon

(naar eigen zeggen onderweg naar de krijgsraad in Luik om er als getuige op te treden), en deze schending van zijn voorwaarden werd vermeld in de pers en leidde tot zijn arrestatie en overbrenging naar de gevangenis van Sint-Gillis. Echtgenote Constance zal hem later schrijven: *"Arme jongen! En voor hoelang zal het weer zijn?"*. Uiteindelijk werden het iets meer dan vier jaar; eindigend in augustus 1949 en gevolgd door de rehabilitatie van Hendrik Borginon.

Geen politiek pamflet

Uit al deze passages blijkt dat de geschriften van Borginon in die periode nimmer een politiek pamflet werden. Slechts een paar keer laat Hendrik Borginon zich toch uit over de manier waarop vermeende collaborateurs werden opgepakt en veroordeeld en later weer gerehabiliteerd.

Een voorbeeld vinden we in de brief aan zijn zus Marie Borginon die lekenzuster was in Brazilië, geschreven in de gevangenis van Sint-Gillis: *"Ik deel dit lot met enige tienduizenden landgenoten van alle standen (...). Er zijn niet minder dan 320.000 dossiers van vervolgingen, meer dan 100.000 zaten op een gegeven ogenblik opgesloten in kampen en gevangenissen, en er zijn er nu nog minstens 50.000 in dat geval. (...) De overdrijving zelf waarmee men te werk gegaan is, duidt aan dat deze wilde repressiepolitiek onhoudbaar is en dat alles vrij spoedig zal keren."*

Een ander voorbeeld situeert zich in de eerste uren na de vrijlating, want ook vriend Victor Leemans, secretaris-generaal tijdens de bezetting en daardoor ook zes maanden gevangen gehouden, komt op bezoek. Dit ontlokt Borginon de bedenking: *"Leemans is intussen bij de laatste verkiezingen senator geworden: zo keren de zaken!"*

Ook voor Borginon keerden de zaken, zoals hij voorzag. Zijn verdere leven werd hij nog regelmatig als gastspreker tijdens Vlaams-nationalistische manifestaties uitgenodigd en hij was van 1968 tot 1971 voorzitter van het IJzerbedevaartcomité. Hij overleed 31 jaar geleden in Brussel, net na de jaarwende op 2 januari 1985.

Klap van hier

Onze 'Paumeloloog' Marc Muylaert vergast ons op een pittige conversatie met juridische inslag. We kunnen ons voorstellen dat Strijtemnaars, Borcht- en andere Lombekenaars ongeduldig zitten te wachten op een stukje in hun mooie dialect. Wij zouden niets liever hebben dan dat zich morgen iemand aandient met een sappig verhaal! Wou wachte gaaël'n aaëgentlèk nog op?

E proces.

Het was een doordeweekse dag, zo eentje van dertien in een dozijn. De spitsbroeders Mil en Tier genieten van een fietstocht doorheen de Pajotse natuur.

"Mil, zie genne ne kieë! Is da Firmin de champetter dat dau komt afgereeën mee zènne velau?"

"'k Paas 't oeëk, aun zènne stouèl te zien moet'n ouè da zijn."

"Kom we steken ons weg achter dè aug, we zenj'n em ne kieë doen verskiet'n, mau past op da ge mé aë velau nie in dè dieëres ratj, of gétj nog ne platten band."

"Mil, wacht op mouèn tieëken! As'n ie passeert zal'n alle ouè-legen en doeljvels tegelouèk zien."

Mil en Tier verstoppen zich achter de haag en wachten geduldig hun 'slachtoffer' op.

Firmin rijdt rustig verder en op het ogenblijk dat hij de haag passeert, roepen Mil en Tier uit volle borst:

© Marc Sleen

"Champetter op a gat staut een letter, op aë rig staut een O, o gè lieëreke metteko!"

"Miljaarde, miljaarde, nonde dieë. Lieëreke skelmen da ge zètj. Mè zoeë doen verskiet'n! Mèn èt staut er van de slag stille van! Kom mau van achter dè auëg, af paasde maskien da'k ale nie weet zitt'n!"

"Mau allei Firmin, moe je de vé na vies zijn, da was mau vé 't lachen."

Firmin is blijkbaar niet opgezet met de grap...

"Vé 't lachen? Ziede gouèlen mè lachen? Ie ze, e proces gonne'k aal'n on alen bieën lappen ze. Het beledigen van nen ambtenaur in funkse es strafbaaur! Kom gee'd' alen paspaaur mau ne kieë af!"

Firmin haalt zijn "boekje" boven.

"Mau, Firmin, wouèl'n emmen onze paspaaur nie mee. Wouèl'n emmen douènen toch nie vandoen?"

"Oe gétj alen paspaaur nie mee? Tein zè je gouèl'n nog landloeëpers op de koeëp toe! Ja, mannekes da gaut ie e wa kost'n! Kom geeft mè aal'n naum mau! En dau bouè, paasde maskien da'k aal'n nie kan? Gouè krollekop, zè je gouè nie de klènsjt'n van Sis va Zjaken? En gouè wittekop, gouè zètj toch de kleinzoon van Zjanneken Tang. Ik kan in mouèn gemantje alleman en iederieën."

Mil en Tier beginnen te beseffen dat Firmin het meent.

"Mau allei, Firmin. Moe je de vé na vies zijn? Immand doen verskiet'n, dat is toch nie dé de wet verbojjen? En dobouè, gétj toch gieën bewouèz'n? 't Is a woord tegen 't ons!"

"Da's maskien zjoest, mau ik zal ie rap ne kieë bewouèz'n emmen! Milleken, loenk ne kieë nau a bann'n. Op ne klaskop staut mieër aur as dat er rebbekes op a bann'n ston! En gouè, Tierken, wau zèn a freis? Gouè ratj zonder freis!"

"Mau, allei, Firmin..."

"Menieër Firmin vé a è manneken! Menieër Firmin de champetter!"

"Mau allei, menieër Firmin de champetter, ik moen toch gieën freis emmen, ik em e klassjement."

"A, gétj e klassjement, mau gétj gieën plak! En dat is strafbaaur!"

"Mau ik em wel e plak, zie mo!"

Firmin is echter overtuigd van zijn gelijk...

"Ik zie 'k ik oeëk da ge e plak étj. Mau as ze in de laugere skool de getallen gelieërd emmen, tein wo je gouè zjst ziek zeker? Zie ne kieë wa jaur dat do op staut. Da plak is verdoemme mieër as 10 jaur oud! Ge kost nog nie allieën op 't potteken gaun as ze dees plakken emmen ooët gedieljd. Ie ze e proces é je on a bieën."

"Mau allei, Firmin..."

"Menier, Firmin emmek a gezeid!"

"Mau allei menieër Firmin, of da dau e plak op staut of niet, de mee rad'je toch nie rapper of treiger?"

"E plak, da's taks mènne braven joengen. En taks da gaut nau de kas van den berremieëster, en den berremieëster douènen moet mouè betaul'n. Zoeë simpel is da! En oe mieër processen da'k oeët skrouèf oe groeiër mènne prim op 't énje van 't jaur. Versto'jet? Kom meir'n mo ne kieë no 't gemantj'nooës achter e plak, da ge in orde zètj! En bringt alen paspaaur mee! Salie!"

Firmin, springt op zijn fiets, trekt zich op maar moet dadelijk halt houden...

"Miljaarde, zeg da't nie wau is! Mènne band staut plat! Gieël de baun lei ie vol mé dieëres! Ik moen te voet norooës! Tien kilomeiter te voet! En ons Gista moet nog no den boerinnenbond van 'n auved. Ze gaut op mouè zitten wacht'n en doeëd oengerest zijn.."

"Firmin, ui...ekskuzeer... menieër Firmin de champetter, wouèl'n zèn nie gepresseerd... en wouèl'n emmen gieën vra dat op ons zitj te wachten... en wouèl'n emmen ne velau da nie plat staut, versto j'et... ge zotj èm megen bezegen... mau iet vé iet en niks verniet... 't ieën plezier is 't ander weit... versto j'et..."

En Firmin neemt zijn boekje opnieuw uit zijn jas...

Een mens moet eens verder kijken dan de eigen kerktoren. Wij hebben ons voorgenomen om dit jaar ook regelmatig over de gemeentegrenzen te gluren. Wij beginnen bij de zuiderburen uit Gooik. Wie konden we beter vragen dan Frans Peetermans om zijn gemeente voor te stellen. 'Meester' Frans is een geboren verteller, een man met passie voor dialecten en met een groot hart voor zijn geboortedorp.

Zo is Gooik

Het zou een quizvraag kunnen zijn: aan welk dorp doen de vijf volgende namen je denken? De Woestijn, Den Haas, de IJzeren Man, de Stevenistenkapel en het Waterkasteel. Antwoord: dat kan alleen maar Gooik zijn.

Gooik, een naam waarop bijna niets rijmt en met dat grappig staartje -ik, net als in Lennik, Zellik en zelfs Poelk. De naam Gooik is wat rest van de oudste Romeinse benaming van ons dorp, Gaudiacum, domein van Gaudius en zijn volk. Gooik waar Romeinen thuis waren dus. Waarvan bewijzen. Er is de oude Romeinse heerbaan van Bavai naar Asse (nu Edingsesteenweg). En er zijn allerlei bodemvondsten zoals muntschatten, sieraden en gebruiksvoorwerpen uit de Romeinse tijd. Alleen is het jammer dat die vondsten verspreid zitten in allerlei verzamelingen in verre musea en in privébezit... Wie weet wat er hier nog allemaal onder de grond zit? Er zijn er ook die de naam Gooik laten voortkomen uit het Latijnse "gadium", wat vreugde, genot betekent. Gooik als lustoord dus, plek waar het goed wonen is... Nog zo gek niet.

Gooik, dat wij zelf Guuëk heten, maar onze buren zeggen Goeëk of Geuk, noemt zichzelf wat stoefrig "de parel van het Pajottenland". Maar eigenlijk bedoelen ze "een parel". Want elk dorp in deze streek heeft zijn mooie plekken...

Die van Gooik hebben zo hun eigen manieren. Ze zeggen niet veel, zijn wat koppig ook ("éttekoppen", stijfkoppen zijn het zeggen buitenstaanders). Ze spreken kortaf, tussen de tanden en met rauw keelgeluid. Werklustig zijn ze wel, "genèèreg" noemen ze zichzelf.

Hun buren hebben het wel gezien. Ze bestempelen de Gooikenaars daarom als "de boêre va Guuëk", "éspendruuëgers", "bottermélkzakken" of nog "taluuërlékkers". Hespendergers: zij die de hespen van hun varkens drogen, niet zelf opeten, maar verkopen op de markt. Bottermelkzakken: zij die de melk van hun koeien karnen, de botter niet zelf opeten, maar ermee ter bottermarkt gaan. En de karnemelk opdrinken. Karnemelkbuiken dus. En dan? Karnemelk is nog gezond op de koop toe. En teljoorlikkers. De naam spreekt voor zichzelf: zij die geen kruimel laten verloren gaan...

Alle drie de toenames geven de indruk dat we in Gooik gierig, krenterig, zelfs schrapelig zouden zijn en op onze centen zitten. Maar eigenlijk is dat niet zo: spaarzaam, vooruitziend is een beter woord. 't Is nu wel niet zo dat de Gooikenaars lijden onder die toenames. Ze zijn er zelfs wat fier op. In de buurt van het gemeentehuis vind je zowel een beeld van de Hespenderger als van de Bottermelkzak...

Maar er is een verklaring voor dat gedrag. De ligging van Gooik in het uiterste zuidwesten van Vlaams-Brabant verklaart veel. Lang geleden lag het dorp op een drielandpunt. Het was een grenspost. Gooik lag in het hertogdom Brabant. In het westen grensde het aan graafschap Vlaanderen en in het zuiden paalde het aan graafschap Henegouwen.

En de heren van die drie landen vlogen elkaar geregeld in het haar. En waar vochten ze? Liefst niet thuis, maar bij de burens. Het volk dat in de grensstreek woonde, deelde altijd in de klappen. Groot gehucht Strijland, dat grenst aan Oetingen, Lieferinge, Neigem, Meerbeke en Pamel, hield er zijn naam aan over: land waar vaak gestreden werd, slagveld dus, "Terres des débats" staat er op een oude kaart.

Die vreemde krijgsbenden ontzagen niets of niemand. Brandschatting was hun manier van doen. En als het losgeld er niet op tijd was, werd er vermoord en gebrand. Onze voorouders moesten dus altijd zorgen voor een voorraad geld om die dreiging af te weren. Spaarzaam zijn was dus de boodschap...

Dat die van Gooik soms voor "skaa joenges" versleten worden heeft misschien ook te maken met hun afkomst. Ze zijn nakomelingen van Frankische immigranten die hier de Romeinen verjoegen. En van nog ander volk. Mannen die het kunnen weten (zoals Jan Lindemans) schreven vijftig jaar geleden al over groepen van Saksen die in de negende eeuw bij wijze van straf en om opstanden te breken door Karel de Grote naar hier werden overgeplaatst om de streek te ontginnen.

Gooik is een landbouwdorp gebleven. Niet dat er bij zijn 9000 inwoners nog veel boeren zijn. Maar driekwart van zijn bodem is nog landbouwgrond. De zandleemgrond op de hellingen leent zich uitstekend voor alle teelten, de onvermijdelijke maïs inbegrepen. In de beekvalleien graast het vee in vette weiden.

In al de jaren is onze landbouw wel veranderd: grotere percelen en mechanisering, maar nog altijd weinig fruit- en groente-teelt. Onze boeren blijven trouw aan de wijsheid van hun voorgangers: "Een goeie boer moet van alles hebben, als 't een niet gaat, gaat 't ander wel." Vandaag is zo'n landbouwbedrijf vaak een eenmanszaak. De partner heeft een ander beroep.

Waardoor Gooik zich ook nog onderscheidt van zijn burens? Door zijn dialect. Ons meest typisch woord is ongetwijfeld "den djést" ofte de egel. Dit sympathiek beestje wordt maar in een paar dorpen zo genoemd. Eén van de argumenten om in 1976 Gooik, Leerbeek, Kester en Oetingen samen te voegen was hun sterk gelijkend dialect. Ook met het Herfelings, het Pepings en het Leniks is het klankenverschil klein.

Maar met de spraak van onze dichtste burens uit O.-L.-Vrouw-Lombeek is het verschil opmerkelijk. Wij zeggen "wèelen", zij "waajlen" voor "wij, wijlieden". Ook met het Pamel, het Neigems en het Meerbeeks zijn de verschillen groot. Verwonderlijk en boeiend dat we naaste burens zijn en toch anders klinken.

Gooikenaars verraden zich het meest door hun èè (als in zwèègen), hun uuë (als in Guuëk), hun oeë (als in zoeën) en hun èù (als in tèùs)... Elke vogel zingt zoals hij gebekt is. Ook de Gooikse vogels. Alleen jammer dat onze jeugd nog zo weinig kansen krijgt om de taal van haar voorouders te leren...

De H.Kruiskapel op de Woestijn, waar Gooik, Lombeek en Pamel elkaar ontmoeten

Het Gooiks bouwkundig erfgoed mag er ook wel zijn. We hebben vijf kerken waarvan die van Gooik St.-Niklaas de oudste is. De enige Gooikse burcht is een echte waterburcht. In de volksmond "Het Waterkasteel" aan de Heerbaan, officieel het kasteel van Heetvelde. Die versterking moest ooit onze grenzen met Henegouwen en Vlaanderen bewaken.

De vele kapellen en kruisen langs onze wegen bewijzen hoe vroom onze voorouders wel waren. De kapel van de Woestijn is een pareltje. Volgens de legende was het een herdershond die op de verlaten Woestijnheuvel een geelkoperen kruis uit de grond opwroette. Dat wonderbaarlijk kruis werd de aanleiding om hier de kapel te bouwen. Bedevaarders stroomden toe. Ze baden om "gespaard te blijven van alle kruiskens in huis en in de stal en dat de merries hun veulens zouden laten zuigen". Voor Compostelagangers werd de kapel van het H. Kruis een verplichte halte...In afspanning De Drie Egypten vonden ze onderdak. Volgens een legende verbleef zelfs Ahasverus, de Wandelende Jood, hier op zijn rondzwerving.

De man was klompenmaker in het oude Jeruzalem. Toen Jezus op zijn kruisweg naar Golgotha aan de deur van Ahasverus voorbijkwam, wilde hij daar wat uitrusten op een houtblok. Maar de klompenmaker joeg Jezus weg. Sindsdien werd hij aangetrokken door al wat met het H. Kruis te maken heeft tot de terugkeer van de Gekruisigde. Zo lang zwerft hij rusteloos rond over de aarde. Ook de kapel met het H. Kruis en de bedevaarten trokken hem aan. Zo belandde hij in de afspanning...

Ons oudste stenen huis is zonder twijfel " 't Zjijt", het huis "De Drie Egypten" aan de Drie Egyptenbaan. Deze voormalige afspanning aan de oude weg tussen Vlaanderen en Brussel staat er volgens de sluitsteen boven de voordeur sinds 1642. De vreemde naam prikkelde de volkse verbeelding en er ontstond een legende over "zjipen", een soort kaboutervrouwtjes die voor brave mensen allerlei huiselijke klussen opknaptten...

Veel jonger is het kasteel van Oplombeek of van Saffelberg, dat er na de recente opknopbeurt prachtig uitziet (foto onder).

Voor het Gooiks mondeling erfgoed moet je bij de oudste generaties zijn. Zij vertellen onze legendes over de Duivelsweg, het kruis op de Woestijn, Heten Ezzel, Kwassaard, de kludde, de sloekenbeer, stalkaarsen, klokkenputten, framasons en andere schrikkelijke verhalen over roversbendes, moorden en de oorlog.

Wie Gooik wil zien zoals het is, kan best de Kesterheuvel beklimmen. Op de top in de buurt van de IJzeren Man liggen Gooik en het Pajottenland aan je voeten.

Het zicht reikt tot Brussel en tot diep in Vlaanderen en Wallonië. Gevoelige zielen voelen hier de magie van deze plek... Hoe mooi is dit dorp in elk seizoen!...Hier zie je de glooiingen, de lieflijke dalen, de vruchtbare velden en weiden, de bosjes en de rijen populieren langs de beken, de dorps huizen rond de kerktorens, de gehuchten verspreid in het landschap.

Zo is Gooik!

Frans Peetermans

De erfgoeddag in Gooik

Opdat we op de **erfgoeddag** zelf geen activiteit op touw zetten, gaan we op zondag 24 april met zijn allen op bezoek bij onze vrienden van de Heemkundige kring van Gooik. Zij organiseren een interactieve wandeling door Gooik met onderweg tal van volkssporten en -spelen. De focus zal liggen op het **wipschieten** en de rituelen die aan deze aloude volkssport zijn verbonden.

De handboog raakte bekend omwille van zijn doeltreffendheid. Onze middeleeuwse voorouders hebben het geleerd van de Engelse *longbow* schutters tijdens de oorlogsvoering in de 14de eeuw. Het belang van de boog als wapen nam af met de komst van het vuurwapen. Sindsdien ontwikkelde het wipschieten zich als een recreatiesport. Nergens bestond er een rijkere schutterscultuur dan in de Vlaamse en Brabantse steden en gemeenten. Terwijl vroeger slechts één keer per jaar in de hoogte werd geschoten naar een houten vogel om de schutterskoning aan te duiden, is deze moeilijke specialiteit tot één van de meest typische Vlaamse volkssporten uitgegroeid. Ook in de Gooikse contreien vierde het boogschieten hoogtij met maar liefst drie schuttersgilden: Sint Ursmarus in Oetingen, de Koninklijke Gilde Sint-Sebastiaan in Gooik en de Handboogmaatschappij in Leerbeek.

De 'braak' van de schuttersgilde van Gooik

Vanzelfsprekend gonst het die dag ook op andere plaatsen van de activiteiten. Een overzicht: Sint-Pieters-Leeuw: workshop 'Volkssporten op café' en initiatie boogschieten, in het FeliXart Museum van Drogenbos is er ook al een demonstratie van Koningsvogelschieten. In Herne gaat het over kaatsen, met demonstratie, expo én een wedstrijd! In Bever is er een filmvoorstelling over rituelen in Halle kun je in Den Ast naar een tentoonstelling, Dilbeek heeft een auteur uitgenodigd om een lezing te geven, het kasteel van Gaasbeek opent zijn deuren voor de tentoonstelling 'Divine Decadence' en in Galmaarden loopt een tentoonstelling rond de Pauwelviering.

Over al deze activiteiten kun je uitgebreide informatie vinden op www.erfgoeddagpz.be

Lezing over de Villaretkaart

Georges Vande Winkel, de ijverige erfgoedvorser die ons ook regelmatig bijstaat met goede raad, geeft op zondag 7 februari (14 uur) een lezing in het Oud Stadhuis van Ninove. Hij behandelt daar een sensationele vondst van vorig jaar, namelijk de zogenaamde 'Villaretkaart'. Deze in 2015 'ontdekte' kaart van de Oostenrijkse Nederlanden is een kwarteeuw ouder dan de overbekende Ferrariskaart en is een belangrijke nieuwe bron van informatie. Georges Vande Winkel geeft de Villaretkaart een plaats binnen de cartografische geschiedenis van het Land van Aalst. Een uitzonderlijke gelegenheid om onze streek te zien zoals zij er vóór 270 jaar bijlag.

Congres Familiekunde Vlaanderen

Op zaterdag 20 februari en zondag 21 februari blazen alle genealogen verzamelen voor het 51ste nationaal congres van Familiekunde Vlaanderen in het teken van 'Genealogie zonder grenzen'. FV Dilbeek vzw zal gedurende deze twee dagen aanwezig zijn met een stand.

De Roosdaalse Fotografenvereniging vervult met brio haar voornemen om voor elk Rausanummer een knappe foto te maken. Nochtans lag het niet voor de hand om bij een moeilijk thema als 'het Recht in Roosdaal' een passend kiekje te schieten. Zij trokken met een flinke delegatie naar het Meiershuis, een van de merkwaardigste gebouwen in het 'oude' Pamel. Francine en Frans Baeyens lieten hen met statieven, belichting en gesofisticeerde apparatuur gastvrij opnamen maken in de historische kelder. Het was **Geert Vermandere** die de passende illustratie bij ons thema fotografeerde: in de boogronde vout zaten twee grote ijzeren ringen (waarvan er één vergaan is). Van Gerard Van Herreweghen leren we dat er in het Oud-Regime gevangenen werden aan vastgeklonken.

Op 16 januari hebben honderden mensen afscheid genomen van Frans Appelmans, 'meester' Frans. Deze titel mag wel letterlijk genomen worden:

Frans was een begenadigd onderwijzer, creatief in zijn methode en vaderlijk in de omgang, met de zwakkere leerlingen in het bijzonder. Hij was ook een meester op sociaal vlak, een meester van de eeuwige glimlach, van de fratsen en de goedhartigheid. Kaaitvaart zal minder vrolijk zijn vanaf nu, de wijk zal het moeten stellen zonder zijn guitige plakaten, zijn grappige rijmelarijen en zijn onbaatzuchtige inzet. Voor Rausa 4 van onze tweede jaargang, hadden we nog een heel lang en blijmoedig gesprek met hem over zijn grote passie: de duiven. Na het herbeluisteren van de registratie van dit gesprek zijn we heel stil geworden. We prijzen ons gelukkig dat wij deze vriendelijke stem konden vastleggen en we bewaren de opname op een veilige plek, net als de herinnering aan deze schone mens.

Het beeld van de maand

Het huis werd immers bewoond door de baljuw, iemand die iets met arrestaties te maken had. Later werd het de woning van de meier die ook het recht had sommige aanhoudingen te doen. Wij veronderstellen dat het er voor de brommende misdadiger in die jaren niet zo netjes bij lag en evenmin dat er in dezelfde ruimte lekkere fruitwijn aan het gisten was... In 'Huizen en Hoven', (een publicatie van Erfgoed Rausa en Davidsfonds Roosdaal uit 2012) kun je een uitgebreide beschrijving vinden van deze bijzonder interessante woning.

